

in ea fide et doctrinā, que est iuxta EVANGELIUM, quod ego predico.

Et PREDICATIONEM IESU CHRISTI, id est, et quod Dominus ipse Jesus Christus praticavat; sicut non est tam mea quam Iesu Christi doctrina. Ita divus Chrysostomus; ita etiam divus Thomas.

Alli tamen interpretantur: Quae est juxta Evangelium, quod ego predico de Iesu Christo, et conformis est Syrus, ut videbitur infra.

SEGUNDUM REVELATIONEM; SYR., per revelationem, seu ut reveletur arcana, omnibus retroactis seculis absconditum, scilicet magnum mysterium Incarnationis Filiū Dei.

TEMPORIBUS ETERNIS, id est, in totā temporis universalitate, seu omni retroacto tempore, cuius initium est validē remotum.

VERS. 26. — QUOD NUNC PATEFACTUM EST, id est, hoc autem tempore gratia manifestatum per SCRUTARIAS PROPHETARUM, scilicet exppositas et explicatas per apostolos; quibus Christus aperuit sensum, ut intelligerent Scripturas, ait D. Lucas, 24. Prophete predixerunt Verbi divini incarnationem; apostoli factam esse predicaverunt, et prophetias adimplentes esse,

Chrisi, qui potest vos confirmare in fide; qua nimis adhuc erat doctrina Evangelii mei, quo volas predicari Iesum Christum. Sicut ergo vocat Evangelium, id est, a se predicatum.

Scudum revelationem mysterii temporibus eternis taciti. Sensus: Quā Evangelii predicatione revelatur et manifestatur mysterium omnibus retro seculis mundo occultatum et paucis cognitum. Tempora alterna dicit universum tempus quod precessit; quae interpres alibi vocat tempora secularia. U. 2 Timoth. 1, et Tit. 1, q. d. Paulus: Non est recons inventum Evangelii, sed ab aeterno semper fuit ipsum Evangelium in secreto divinitatis consilio, menteque divinæ tactum et occultum, et nunquam haec in mundo propagatum aut predictum. Unde subdit:

Vers. 26. — Quod (scilicet mysterium jam dictum) nunc patefactum est, Græcæ, manifestati autem sunt, scilicet per apostolorum predicti-*sem*.

Per scripturas prophetarum, qui Christum, quemque Evangelium predixerunt. Quod autem dicit, per scripturas propheticas, supple, exppositas et intellectas.

Secondum preceptum aeterni Dei, id est, mandato seu delegatione aeterni Dei, faciat videlicet apostolis. Tacte commandat offici sui dignitatem à magnitudine delegatus, quem proprio vocat epitheto, *exercitum Deum*.

Ad obediendum fidei, id e. ut fidès prompta voluntate suscipitur, ut nimis omnes gentes Evangelium fidemque Christi audiant, illique credant et obe-

Corollarium pietatis, seu in hoc capite ultimo ad pietatem et ad praxim maximè notanda.

1º Observa in toto hoc capite exemplum christianorum erga proximum charitatis atque necessitudinis; quasi divus Paulus voluerit hic in praxim redigere doctrinan à se traditam in capitulis precedentibus versus secundum: *Unusquisque proximo suo placed in bonum*; nosque docere modum christianum et moritorie faciendo, quod in usq. frequentiori fit civiliter tantum; nimis salutaciones, amicitias, et alia honestatis signa exhibere, de quibus vide in coroll. pietatis, cap. 13, n. 2, 5.

ipsa factorum exhibitione manifestarunt, seu evenientibus ad vaticinā respondentibus.

SECUNDUM PRECEPTUM AETERNI DEI, id est, iuxta mandatum; Græc., ad ordinacionem, seu delegacionem ab aeterno Deo ipsiis apostolis factam.

AD OBEDIITIONEM FIDEI IN CUNCTIS GENTIBUS COGNITI, id est, cunctis, inquam, gentibus manifestatum, ut obediunt fidei, seu ut omnes gentes illud Evangelium obdiant, fide suscipiant, illique moribus obedientia.

VERS. 27. — SOLI SAPIENTI DEO... Deo, inquam, qui solus sapiens est, honor sit et gloria eterna per JESUM CHRISTUM. Vide in Paraphr. clariorē expositionem. Promonēt cui hebraismo redundat; Hebrei enim repetunt relatum cura antecedente, ait Cornelius a Lapide. Hos tres versus ita Syrus exprimit: *Deo autem qui potens est vos confirmare in Evangelio meo, quod predicationem est de Jesu Christo per revelationem arcum, quod temporibus aeternis absconditum fuit; revelationem autem hoc tempore per scripturas prophetarum, et per mandatum Dei aeterni, patefactum omnibus gentibus ad obedientiam fidei; qui solus sapiens est, gloria per JESUM CHRISTUM in secula seculorum. Gratia Domini nostri IESU CHRISTI sit cum omnibus vobis. Amen.*

diant. In cunctis gentibus cogniti: Græcæ, in omnes gentes notificati seu patefacti: scilicet mysterii, quod nunc patefactum est, et in cunctis gentibus cogniti.

Vers. 27. — Soli sapienti Deo per JESUM CHRISTUM. Hoc refer ad. Et qui potens est (vers. 25), q. d.: Soli sapienti et potenti Deo per Christum et christianam religionem, omnis sit honor et gloria sempiterna. Christus Deus et homo cui sit, ut Deus honore recipi cum Potre et Spiritu sancto: ut homo vero, illum defert. Definit autem cum predictis in mundo SS. Trinitatem, et iussi baptizari in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti omnes gentes.

Nota, vos sapienti innuit per nullam hominum sapientiam dominum potuisse viam salutis agnoscere: quia solus Deus a seipso et per essentiam sapiens est, qui eam per fidem nobis manifestavit. Ille solus sapientia dicitur. Vide Baruch. 5.

Cui honor et gloria in secula seculorum, Amen. Secuta seculorum vocat Apostolus secula proprio nomine aeterni, et, ut Augustinus exposit, continua secula, id est, nunquam finita. Græca et Syrus non habent cui. Sic ergo haec omnia ordinantur sunt: ei qui potens est vos confirmare, videlicet soli sapienti Dei, sit honor et gloria, Amen.

Vide S. Chrysostomum, hic, in moral., homil. ultima, pulchrit. et pathetic. ostendente, quantum S. Paulus sno zelo, labore et fervore honorari et glorificari Deum.

2º Ille ab Apostolo disce modum digni Deum glorificandi, scilicet per JESUM CHRISTUM, Dominum nostrum, v. 27. *Deo honor sit et gloria per JESUM CHRISTUM*. Ut hanc apostolicam et verę christianam proxim melius intelligas et accuratius observes, nota quod solus JESUS CHRISTUS Deum dignè glorificat; ipse solus Deo infinito infinitum exhibet honorem. Hujus veritatis ratio est, quia angeli, homines, creature omnes coram Deo sunt quasi non sint, quasi nihilum et inane reputantur, ex Isa. 40, 17. Nihil autem laus

et glorificatio verò nihilum est, et nullius momenti. At Christus Jesus, homo Deus est; hinc infiniti meriti, hinc Deum infinitè glorificans: et ideo dignus.

Deum infinitè glorificavit toto sue vita mortalis tempore; id est, à primo incarnationis instanti, usque ad mortis momentum; glorificavit, inquam, per suum esse, quod omnium miraculorum est maximum; per omnes suas internas et exteritas actiones et passiones, que theandriae fuerint, et ideo valoris infiniti. Maximè verò glorificavit per mortem suam, quae fuit immolatio hominis Dei, in honorem Dei, et consequenter sacrificium Deo dignum, honorem Deo potest, glorificans.

Ex quo resurrexit, et gloriosus in celos ascendit, Deum infinitè glorificat in terris et in celis. In terris, et quidem ubique terrarum, super altare, ubi in sanctissimâ Eucharistia continuat et semper ad Dei gloriam immolatur, ubi continuat et semper Deum adorat, in nihilum quasi redactus. In celis coram throno Dei, ubi, test. D. Joanne, Apoc. 5, 6, Agnus stat velut occisus, id est, in passione sua memoriam, sua sacra stigmata Deo semper exhibet, *interpellans pro nobis*, et in eternum exhibebit ad aeternam Dei gloriam.

Etenim (et hoc benè nota) quia nihil unquam Deum ita glorificavit ea cruenta Filii Dei ad Dei gloriam immolatio, qua quantum fieri potest, Deum glorifica-

vit; hinc ipse Filius Dei, hanc sui immolationem ad Dei gloriam, usque ad consummationem seculorum mystice continuat et continuabit ubique terrarum. Hinc et Filius Dei hanc sui immolationem ad Dei gloriam in aeternum representat et representabit in celis. Per Christum itaque celi et terra pleni sunt gloriae Dei. Ipse solus est gloria Dei, gloria infinita, universalis, Deo digna.

Nobis itaque Deum glorificaturis, quid faciendum? Christus, Dei gloria, Deo offendoris; cum Apostolo nobis dicendum: *Deo sit honor et gloria per JESUM CHRISTUM. Deo sit honor et gloria in celis per JESUM CHRISTUM*, ibi propter quinque vulnerum cicatrices, quis in corpore gloriose reservavit, stantem tangitum occisum. *Deo sit honor et gloria in terris per JESUM CHRISTUM*, super altare in sacrosanctâ Eucharistia mystice semper immolatum, et in immolatione statu ubique conservatum. *Deo sit honor et gloria, et in celis et in terra per JESUM CHRISTUM*, qui in celis et in terra semper et continuo Deum laudat, amat, adorat, colit digno, infinitè, quantum potest.

Deum ergo glorificaturi, Christo Deum glorificant, uniamque fide, claritate, sicut Christo uniti, in ipso, cum ipso et per ipsum glorificamus Deum, laudemus, amenus, adoremus et colamus. Hic nostra Dei glorificatio, qua quatenus nostra, nihil est, nulliusque momenti; quatenus Christi, erit prelioissima, et Deo digna.

IN PRIMAM EPISTOLAM AD CORINTHIOS

Præfationes.

Corinthus, quam Cicero totius Græcie lumen appellat, Achaea, que nunc Morea dicitur, metropolis erat; duobus inclyta portibus, Ionia et Aegeo mari imminutibus, ut ait D. Chrysostomus.

In hoc nobissimum emporium D. Paulus Athenis venit, ibique à Christo Domino monitus, per decem et octo menses mansit, tantoque incolarum profectu Evangelium predicavit, ut quāplurimos ad Christi fidem converterit.

At postquam predicationis gratia in alias civitates et provincias prolectus est omnium gentium Apostoli.

Duas ad Corinthios Epistolas, casque prolixias et multiplici doctrinâ refertas scripsit apostolus Paulus: quod eis ipse primus Christum annuntiasset, et, ut loquitur in priori Epistola, cap. 4, in Christo Iesu per Evangelium eos genuisset. Quia ratione filios suos charissimos, sequi eorum patrem, codicem loco vocat. Nonnulli, inter quos auctor commentarii Ambrosius attributi, putant hanc non esse Epistolam quam ad

Corinthii, quia divites erant, deliciis assueti, et seculari sapientie nimis studiosi, à primo fervore statim delapsi, dein à falsis apostolis seducti, in tam variis erroribus et tot abusus provoluti sunt, ut et de mortuorum resurrectione dubitaverint.

Quod, ut auditiv Paulus, Corinthiorum pater: ipse enim, ut ait, per Evangelium eos Christo generat, filiorum sibi charissimorum salutis zelo successus, ad eos hanc priorem Epistolam, maximâ animi libertate scripsit, tum ut monita illorum emendationi necessaria daret; tum ut questionibus ab eis sibi propositis

Corinthios Paulus scripsit; cō quid in hac memori prioris eiusdem Epistola ad eos date. Sic enim act. cap. 5: *Scripsi vobis in Epistola*. Si hoc recte opinetur an secunda, videbimus cum ad eum locum perveniret. Prior hanc Epistolam non unum, sed multa ac varia continet argumenta; prout multa erant de quibus vel admonendi Corinthiorum apostolo videbantur, vel ipsi ab eo instrui cupiebant. Nam ipsos per,

responderet : scripserant enim ad eum zelantiores, ut patet ex cap. 7, v. 4.

Ac primo quidem, quia Corinthii de suorum magistrorum præcællentia inaniter et vanè contendebant, et propterea inter eos schisma natum erat; hortatur ut, his inanibus contentionibus diremptis, sint unanimes; quia verò ex immodiè sapientia seculari existimatione exortus erat hoc schisma, hinc quatuor primis capitibus humanam sapientiam deprimit, crucis autem humilitatem commendat.

Capite quinto arguit eos, quod hominem incestuousum in Ecclesiâ suâ tolerent, quem excommunicari juberet.

Capite sexto lites damnat, et præsertim coram infidelium tribunib; et quorundam impudicitiam redarguit.

Lettera super quib;dam dubiis inter ipsos exortis, Paulum apostolum suum consuluisse, liquet ex illo 7 cap. initio: *De quibus autem scriptis suis.* Sunt autem ista summarie quæ tractantur in hac Epistola, et hoc ordine: Primum, ac penè ab exordio, Corinthios incroyat quod factiones inter se haberent ex studiis erga magistros. Cuius rei mox causam aperit, quod seculari sapientiam immodiè sectarebatur; quibus ipse è diverso commendat humilitatem crucis Christi, docens ejus mysteria serculo esse incognita; ac revo- cati comparandis et judicandis Evangelio ministriis. Deinde, eos reprehendit quid hominem incestuousum, et excommunicatione dignum in suo consortio et in Ecclesiâ tolerarent: quem et Satane tradendum judicat. Tertio, culpat quid judicis inter se contendeant, idque apud judices indelebat. Quarò, taxat quorundam impudicitiam: matrimonium commendat, ejusque leges prescribit; cui tamen virginitatem ac perpetuae continentes studium anteponit. Quinto, de cariorum idolis immolatiorum estis eos instruit. Sexto, digreditur ad utilium ac necessarium sui commendationem, commemorans quenadmodum gratias, et nullo stipendo Corinthios Evangelium praediebat: eum iuxta Domini constitutionem ex Evangelio vivere posuit. Septimo, generat eos ad perseverantiam vite christiana: hortatur; admonens quæ vita fugere debet: inde stylum reflecit ad argumentum de im- molatiis. Octavo, docet honestatem servandam in conventibus Ecclesiæ: ne mulieres apero capite oreant. Nonò, quod ab eis peccatum erat in celebratione eæme dominice, corrigit, rememorata misteriorum S. Eucharisticæ institutionis. Decimo, disserit de donis spiritualibus: exhortans exemplum membrorum corporis humani, ut suum quisque donum conferat in usum communem: precipit verò omnes studeant charitati, tanquam dono omnium excellissimi. Undecimo, precipit ut donis prophetie ac linguarum utantur ordinante. Duodecimo, resurrectionem corporum ac quib;dam negatam, nullis argumentis astruit, et qualitatibus ejus ac modum describit. Postremo, de colligendis in fratrib; pauperes elemosynis eos admonet. Atque haec de materia totius Epistola satis. Eam scriptum esse Philippis Macedonie quidam opinantur: et ita habet hypographæ in Græcis codicibus Epistola subiuncta. Sed multo verisimilius est, quod Æcomenius sentit, Ephesi scriptum esse: quenadmodum et habet argumentum quod passim in Latinis Epistola præmititur. Dicit enim Apostolus ultimo cap. se permansurum Ephesi. Meminit etiam Aquila et Priscilla, velut secum eodem loco morantur, dum ab illis sa-

Deinde capite septimo et sequentibus varia sibi propensa dubia resoluti de matrimonio et virginitate, de esu idolothorum, de mulierum in templo velatione, de eæme eucharisticæ, de Spiritu sancti donis, de præcællentia charitatis, de uso donorum sancti Spiritus in Ecclesiâ, de corporum resurrectione, quam probat et explicat.

Denique Corinthios ad elemosynas Jerosolymitanis pauperibus facientes hortatur.

Scripta est hæc Epistola in Asia, ut colligatur ex cap. 16, v. 8, vel saltuum in loco ei vicino, anno Christi 57. Videantur D. de Tillemont, notæ 44 in S. Paulum, et Amelotte in Praefat.; Fromondus, Corin. à Lap., Estius (infra).

Intem Corinthios ascribit. Illos autem Ephesi habuisse testatur Lucas, Act. 18, et satis intelligitur ex historia continuatione, cap. 19, circa quod tempus scripta est hæc Epistola. Certe Philippis aliquando versatio esse suscipiam legitur. Sed et ex eo quod dicit: *Salutant vos Ecclesiæ Asiae,* plene intelligitur in Asia, ubi Ephesus erat, hanc Epistolam ab ea scriptam esse. Nam quid in Macedonia non sit scripta, satis arguant hec ultimi capituli verba: *Veniam autem ad vos cum Macedoniam pertinens.* Nam Macedoniam pertinens. Constat etiam scriptum esse ante Epistolam ad Romanos. Nam hujus Epistole cap. ult. dubius loquitur, velut adhuc deliberans de sua profectio in Ierusalem. Dicit enim: *Quid si dignus fuerit, ut et ego eam, mecum ibant.* In ei vero quam scribit ad Romanos, de profectione jam constitutum habet, ut declarat illa verba cap. 15: *Nunc igitur proficeris in Ierusalem ministrare, sui ministram, sanctis.* Quod vero attinet ad eos quibus scribitur hæc Epistola: utrum ad Corinthios qui ex gentibus erant tantummodo scripta sit; an etiam ad Iudeos Corinthi morantes et Christo initiatis, dubitaverit aliquis, propter illud quod dicit, cap. 12: *Scitis quoniam genies cum essetis, ad simulacra multa prout duebamini eantes.* Verum procul dubio sua inscriptione complectitur etiam Iudeos, tanquam ejusdem Corinthiorum Ecclesie filiæ: quenadmodum et Epistola ad Rom, et extare omnes ad Ecclesiæ gentilium missa, fides utriusque populi suis inscriptionibus comprehendunt. Nam ut unus erat in singulis civitatis episcopus; sic et una Ecclesiæ ex omnibus ejusdem loci fideliibus collecta: licet esse potenter in eadem civitate distinctæ, ut ita dicam, parochie. Habetant enim Iudei christiani suas synagogas, in quibus et Moyses legeretur, et Christi mysteria pergerentur; ut indicat apostoli Jacobi verba, Act. 15: *quamvis fatidum, Iudeos gentilibus tam Corinthi, quam in aliis, quæ per gentes erant.* Ecclesiæ, fusse multo pauciores. Unde frequenter ita fideles ac quis scribit, aliquotius Paulus, ac si soli gentiles essent. Quod utique eum fecisse credendum est in loco memorato. Nam aliqui in eo quod scribit cap. 1, quoniam Corinthiorum dicere: *Ego Cepha:* Iudeos potissimum notat, quorum Cephas, id est, Petrus, erat quenadmodum peculiaris apostolus. Alieb; quoque in persona loquitur Iudeorum, videbile tanquam indeus Iudeus aliquem: ut cap. 10, cim dicit: *Nolo vos ignorare, fratres, quoniam paries nostri sed nub; fuerat, etc.* Non enim sic loqueretur, nisi inter eos ad quos scribit, aliqui Judei fuissent. Sed ad expositionem Epistole veniamus.

IN PRIMAM AD CORINTHIOS EPISTOLAM COMMENTARIA.

CAPUT PRIMUM.

CHAPITRE PREMIER.

1. Paulus, vocatus apostolus Jesu Christi per vocem et voluntatem Dei, et Sosthenes frater,
2. Ecclesiæ Dei, que est Corinthi, sanctificatis in Christo Jesu, vocatis sanctis, cum omnibus qui invocant nomen Domini nostri Jesu Christi, in omni loco ipsorum et nostro.
3. Gratia vobis et pax a Deo Patre nostro et Domino Iesu Christo.
4. Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei, que data est vobis in Christo Jesu :
5. Quod in omnibus divites facta estis in illo, in omni verbo et in omni scientia :
6. Sicut testimonium Christi confirmatum est in vobis :
7. Ita ut nihil vobis desit in illa gratia, expectantibus revelationem Domini nostri Jesu Christi,
8. Qui et confirmabit vos usque in finem sine ermine, in die adventus Domini nostri Jesu Christi.
9. Fidelis Deus, per quem vocati estis in societatem filii ejus Christi Domini nostri.
10. Obscurio autem vos, fratres, per nomen Domini nostri Jesu Christi, ut idipsum dicatis omnes, et non sint in vobis schismata; sitis autem perfecti in eodem sensu, et in eadem sentientia.
11. Significatum est enim milii de vobis, fratres mei, ab illis qui sunt Chloës, quia contentiones sunt inter vos.
12. Hoc autem dico, quod unusquisque vestrum dicit: Ego quidem sum Pauli; ego autem Apollo; ego vero Cepha; ego autem Christi.
13. Divisus est Christus? Numquid Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizatus estis?
14. Gratias ago Deo, quod neminem vestrum habupavisti, nisi Crispum et Caium;
15. Ne quis dicas quod in nomine meo baptizatus estis.
16. Baptizavi autem et Stephanus domum: ceterum nescio si quem alium baptizaverim.
17. Non enim misit me Christus baptizare, sed evangelizare; non in sapientia verbi, ut non evan- cuctor crux Christi.
18. Verbum enim crucis, perentibus quidem stultitia est; illi autem qui salvi sunt, id est, nobis, Dei virtus est.
19. Scriptum est enim: Perdam sapientiam sa- pientium, et prudentiam prudentiam reprobababo.
20. Car si est écrit: Je détruirai la sagesse des sages, et je rejeterai la science des savants,